

GUY DE MAUPASSANT

VALITTUJA NOVELLEJA II

Ги д. Мопассан

Valittuja novelleja II

«Public Domain»

Мопассан Г. д.

Valittuja novelleja II / Г. д. Мопассан — «Public Domain»,

Содержание

PERHE-ELÄMÄÄ	5
Конец ознакомительного фрагмента.	15

Guy de Maupassant

Valittuja novelleja II

PERHE-ELÄMÄÄ

Neuillyn höyryraitiovaunut olivat jo sivuuttaneet Maillotin portin ja kiitivät nyt eteenpäin sitä pitkää puistotietä, joka vie alas Seine-joelle. Vaunuja vetävä pieni veturi antoi varoitusmerkkejä mahdollisten esteiden välttämiseksi, puhalsi ulos liikaa höyryä, huohotti kuin juoksusta hengästynyt ihminen ja veturin pistonit aikaansaivat sellaisen hätäisen äänen kuin juostessa toisiinsa kalkahtava pari rautaisia sääriä.

Kesäillan raskas helle laskeusi tiellekin, jolla aivan tyyneestä ilmasta huolimatta pelmusi valkea, liidunsekainen, sakea ja tukehduttava pöly ja tarttui hikiseen ihoon, kertyi silmien soppiin ja tunkeusi aina keuhkoihin saakka.

Siellä täällä seisoskeli kansaa talojen portilla hengittämässä raitista ilmaa.

Vaunujen kaikki akkunat olivat avatut ja akuttimet hulmusivat nopean vauhdin aikaansaamasta vedosta. Muuten ei sisällä vaunuissa monta henkeä ollut, sillä lämpiminä päivinä vetäytyvät ihmiset mieluummin n.k. imperiaalille eli etu- ja takasillalle. Olipahan vain muutamia lihavia, räikeäpukuisia etukaupungin rouvia, jotka korvaavat hienouden puutteensa aiheettomalla ylhäisyydellä, samoin eräitä väsyneitä, kasvoiltaan kellertäviä virkamiehiä, joiden vartalot näyttivät kutistuneilta ja joilta toinen hartia – ahkeran kirjoitustyön vuoksi – oli jäänyt hieman ylemmäksi toista. Heidän levottomissa ja alakuloisissa kasvoissansa näkyi vielä tuoreita jälkiä taloudellisista huolista, alituisesta rahanpuutteesta ja pitkällisistä toiveista, jotka auttamattomasti olivat pettäneet. Kaikki kuuluivat he siihen tuiki kuluneiden kurjien raukkojen lukuisaan joukkoon, joka nipin napin tulee toimeen vähäisissä, aivan pienten puutarhain ympäröimissä etu-kaupunkilais-huviloissansa Pariisin maailmankaupunkiin liittyvän "ruukkumaiseman" keskellä.

Oven luona istui lyhyt, paksu ja pulleanaamainen herra, jonka vatsa riippui harallaan olevien jalkojen välissä, puettuna mustaan pukuun, kunnialegioonan nauha napinlävessä ja keskusteli pitkän ja laiha herrasmiehen kanssa, joka hamppukankaasta tehdyssä, likaisessa puvussansa ja vanhassa panamahatussansa näytti melkein epäilyttävältä. Lyhyt paksu herra puhui verkallensa ja empien, niin että hän toisinaan kuulosti melkein änkyttävän; tämän nimi oli hra Caravan, joka palveli ensimmäisenä kirjurina meriasiaain ministeristössä. Hänen puhetoverinsa oli eräs entinen terveysupseeri eli tutkinnon suorittamaton kauppalaivalääkäri, joka vanhoilla päivillensä oli asettunut asumaan Courbevoien laiteille, missä hän auttoi köyhää kansaa niillä vähäisillä lääkeopillisilla tiedoilla, jotka hänellä vielä oli jäljellä seikkailurikkaan elämänsä ajoilta. Nimeltänsä oli hän Chenet ja esitti itsensä "tohtoriksi". Hänen siveellisistä käsitteistänsä kulki arveluttavia juoruja.

Hra Caravan taas oli elänyt virkamiehen tavallista elämää. Kolmekymmentä vuotta oli hän säännöllisesti matkustanut joka aamu virastoonsa tätä samaa tietä ja tavannut samalla tunnilla samoissa paikoissa samat henkilöt, jotka kiiruhtivat työtoimistoihinsa; ja joka ilta palasi hän taas takaisin samaa tietä, kohdaten samat naamat, joiden hän oli nähnyt vähitellen vanhenevan.

Joka päivä osti hän kuparilantilla sanomalehtensä Saint-Honoren etukaupungin nurkassa, hankki sitten pari aamiais-voileipää ja kiiruhti ministeristöön melkein vangiksi ilmoittautuvan rikollisen naamalla. Pulpettinsa ääreen hiipi hän ahdistunein sydämin ja alinomaa peljäten saavansa jonkun muistutuksen jostakin laiminlyömisestä, mihin hän ehkä oli tehnyt itsensä syylliseksi.

Mitään käännettä ei hänen yksitoikkoisessa elämässsä ollut koskaan tapahtunut eikä häntä muut asiat liikuttaneet kuin virasto-asiat, virka-ylennykset ja lahjapalkkiot. Sekä ministeristössä että kotona perheensä keskuudessa – hän oli nainut erään köyhän virkatoverin tyttären – puhui hän ainoastaan virastansa. Jokapäiväisen, koneellisen ahertamisen kautta oli hänen sielunsa kutistunut

niin, ettei siihen mahtunut muita ajatuksia, toiveita tai unelmia kuin ne, mitkä olivat suoranaudessa yhteydessä viraston kanssa.

Mutta eräs karvas seikka turmeli kaikki hänen virkamies-ilonsa. Viraston päällikön ja hänen apulaistensa paikkoja oli näet ruvettu täyttämään meriväen komisaarioilla tahi "läkkisepillä", kuten näitä hopeisten kalunainensa vuoksi oli ruvettu kutsumaan; tätä selitti hän äänekkäästi joka iltapäivä päivällispöydässä vaimollensa, jota asia niinkään harmitti ja jolle hän tahtoi todistaa sen olevan ilmeistä vääryyttä, että ministeristövirkoja Pariisissa täytettiin laivastoon kuuluvilla henkilöillä.

Hän oli vanhentunut huomaamattansa, sillä koulusta oli hän ilman vaihtelevampaa ylioppilas-aikaa siirtynyt virastoon; erotus oli vain se, että hän koulussa oli peljännyt järjestystä valvomaan määrättyjä toverejansa ja nyt eli alinomaisessa arkuuden tilassa viraston päällikköjen takia. Jo näiden kamari-itsevaltioiden kynnykselle tullessa tunsikin hän vapisevansa kiireestä kantapäähän asti; tämä alituinen pelonalaisuus taas teki hänen käytöksensä kömpelöksi samalla kuin se nöyryisti hänen ryhtinsä ja sai hänet hermostuneesti änkyttämään.

Pariisista ei hän tuntenut enempää kuin sokea, joka koiransa taluttamana joka päivä kulkee samaa tietä paikoillensa; lukiessansa sanomalehdestä uutisia merkellisimmistä tapahtumista ja häväistysjutuista piti hän niitä satumaisina tarinoina, joita vilkkaammat ihmiset olivat keksineet huvittaaksensa pikku virkamiehiä. Järjestyksen miehenä ja luonnostansa vanhoillisena, vaikkakin puolueen ulkopuolella eläen, vihasi hän kaikkia "uutuuksia" ja hyppäsi tavallisesti yli koko valtiollisen osaston, joka vissin puolueen lahjomassa sanomalehdessä tietysti, oli vääristelty. Kävellessänsä iltapäivällä Champs-Élyséesin puistokäytävää, katseli hän kävelijäin taajoja joukkoja ja vaunujen vierivää virtaa kuin kaukaisia, outoja maita vaeltava matkailija.

Palveltuansa tänä vuonna umpeen laissa määrätty 30 virkavuotta oli hän uudenvuodenpäivänä saanut kunnialegioonan ristin, joka näissä sotilasmaisiksi laitoksiksi käyneissä virastoissa oli tullut välttämättömäksi kehoitukseksi näille viheriään pöytään naulituille, surkuteltaville rangaistusvangeille sen pitkällisen ja kauhistavan orjuuden tähden, jota virallisesti kutsutaan "uskolliseksi palvelukseksi". Vasta tämä kunnian osoitus, joka oli antanut hänelle uuden, korkeamman käsityksen omasta kyvystä, oli voinut muuttaa hänen elintapojansa. Entiset juovikkaat housunsa ja kirjavat liivinsä oli hän siitä alkaen kerrassaan hyljännyt ja käytti nyt ainoastaan mustia housuja ja pitkää takkia, jonka napinlävessä hänen leveä kunnianauhansa näytti paremmalta. Nyt muisti hän joka aamu ajaa partansa, puhdistaa kyntensä huolellisesti, muuttaa liinavaatteita joka toinen päivä j.n.e. tehden tämän kaiken kunnioituksesta sovinnaisuuden vaatimuksia ja sitä kansallista ritarimerkkiä kohtaan, jota hän nyttemmin kantoi. Lyhyesti sanoen: seuraavasta päivästä alkaen esiytyi hra Caravan uutena, siistittynä, mahtavana ja alentuvaishenä ihmisenä. Kotona hän puhui kaikissa mahdollisissa tilaisuuksissa "rististänsä". Ja siinä määrässä oli hänen ylpeytensä lisääntynyt, ett'ei hän enää kärsinyt nähdä toisenlaisia "nauhoja" muiden napinreijissä. Vieraiden maiden oudot kunnian-merkit saivat hänet melkein raivoon; "niitä ei pitäisi sallittaman kantaa Ranskassa", sanoi hän. Ja erityisesti harmitteli hän tästä tohtori Chenetille, jonka hän joka päivä tapasi raitiovaunussa ja aina joku toisenlainen nauha rinnassa, milloin valkea, milloin sininen, milloin keltainen tahi vihreä.

Näiden herrojen välinen keskustelu, joka alkoi Riemuportilta ja kesti Neuillyyn saakka, käsitteli muuten aina samoja asioita. Tänäni niinkuin usein ennenkin puhuivat he ensin niistä moninaisista, paikallisista epäkohdista, jotka harmittivat heitä kumpaakin ja joita Neuillyn maistraatti ei ryhtynyt korjaamaan. Sitten siirtyi hra Caravan puhumaan sairauksista ja taudeista, kuten lääkärin kanssa keskustellessa melkein aina käy ja toivoi täten saavansa häneltä jonkun tiedon murusen ilmaiseksi taikka onnistui hänen ehkä hienosti menettelemällä saada aikaan täydellinen maksuton neuvottelu, jos lääkäri ei vain huomannut hänen aiettansa. Viime aikoina oli näet hänen äitinsä terveys alkanut käydä arveluttavaksi. Tuon tuostakin sai hän pitkällisiä tainnoskohtauksia eikä suostunut hoidattamaan itseänsä, vaikka olikin jo 90-vuotias.

Hra Caravan tuli aina liikutetuksi ajatellessansa äitinsä korkeaa ikää ja sanoi aina "tohtori" Chenetille: "ettehän liene monta sellaista tapausta tavannut ammatissanne?" Tyytyväisenä hän silloin

hykerteli käsiänsä, ei juuri sen vuoksi, että hän välttämättä olisi halunnut äiti parkansa ikuistuvan tässä maailmassa, vaan enemmän hyvänä takeena hänen oman elämänsä pituudesta.

"Niin", jatkoi hän, "meidän suvussamme ollaan pitkä-ikäisiä. Sen vuoksi olenkin varma siitä, että elän sangen vanhaksi, ellei tapaturmaa satu."

Tohtori Chenet heitti häneen säälivän katseen. Sitten tarkasteli hän hetkisen naapurinsa punakkaa naamaa, paksua niskaa, velttojen ja lihaviin jalkojen välissä riippuvaa, pulleaa vatsaa ja koko tuota sairalloisesti pököttynyttä, halvaukselle altista virkamiesruumista; vihdoinkin siirsi hän harmahtavaa panamahattuansa hieman ylemmäs ja sanoi ivallisesti:

"Elkää olko siitä varma, kunnon ystäväni; äitinne on vanhaa, vankkaa tekoa, mutta tehän olette kohoa hyytelöä!"

Nämä sanat sattuivat ja hra Caravan vaiken.

Tällä välin oli raitiovaunu saapunut sille pysäkille, jossa heidän oli poistuttava. Molemmat herrat astuivat alas vaunuista ja tohtori Chenet pyysi ystävänsä juomaan lasin vermuttia Globe-kahvilaan, joka oli juuri vastapäätä ja muutenkin heidän tavallinen ravintolansa. Vanhana ystäväni tervehti isäntä tulijoita ojentaen heille kaksi sormea tiskillä olevien pullojen ylitse; sen jälkeen menivät he dominonpelaajien luo, jotka olivat istuneet paikoillansa päivällisistä asti. Vastattuansa tavalliseen kysymykseen: mitä uutta kuuluu? juttelivat he hetkisen, kunnes pelaajat taas ryhtyivät jatkamaan keskeytynyttä peliänsä. Herrat toivottivat "hyvää yötä" ojentaen kätensä pelaajille, jotka ylöskatsahtamatta kätelivät heitä ja niin poistuivat he kotiinsa myöhäiselle päivällis-aterialle.

Hra Caravan asui pienessä kaksikerroksisessa talossa Courbevoien torin varrella, jonka alakerrassa oli parturitupa. Hänen huoneustoonsa kuului pari kamaria, ruokasali ja keittiö eikä muuta. Näissä suojissa vaelsivat usein korjatut tuolit ympäri sen mukaan kuin tarvis vaati; rva Caravanin aika meni näitä huoneita siistiessä, sillävälin kuin 12-vuotias tytär Maria Lovisa ja 9-vuotias poika Filip August juoksentelivat katuojia myöten korttelin poikaviikarien kanssa.

Yläkertaan oli hra Caravan sijoittanut äitinsä, jonka ahneus oli naapurein kesken tunnettu ja jonka tavaton laiheus oli antanut aiheita sukkeluudelle: "häntä luodessaan oli hyvä Jumala ollut yhtä saita kuin ämmä itse." Aina oli vanhus pahalla tuulella eikä kulunut päivääkään, ettei hän aikaansaanut riitoja ja hermostuttavia kohtauksia. Akkunastansa sätti hän portaillansa seisovia naapureita, kuljeskelevia maatavarain kaupustelijoita, kadunlakaisijoita ja katupoikia, jotka taas kostivat seuraamalla vanhuksen jäljessä – niin pian kuin tämä näyttäisi kadulla – ja rähisemällä hänen ympärillään: "eläköön noita-akka!"

Pienikasvuinen, normandialainen palvelustyttö, joka muuten oli uskomattoman hölmistynyt, hoiti taloutta ja makasi yönsä vanhuksen luona yläkerrassa ollakseen saapuvilla, jos mitä sattuisi tapahtumaan.

Kotiin tultuansa tapasi hra Caravan vaimonsa tietysti siistimässä huoneita, joka olikin hänen ehtymätön intohimonsa; tällä kertaa kiilloitti hän flanelilapulla talon verrattain autioissa suojissa löytyvien mahonki-tuolien selkänöitä. Hän käytti aina ohkaisia vaatesormikkaita ja monivärisillä nauhoilla koristettua myssypäähinettä, joka aina oli vinossa toisella korvallisella. Kaikille, jotka sattuivat tapaamaan rouvan pesemässä permanttoa, harjaamassa vaatteita, tomuttamassa huonekaluja tahi puuhaamassa pyykkiammeen ääressä, sanoi hän aina tähän tapaan:

"Minä en ole rikas ja, kuten näette, asumme me sangen yksinkertaisesti, mutta siisteys on minun ylellisyyteni ja se on mielestäni yhtä hyvä kuin mikä muu ylellisyys tahansa."

Itsepäisen, käytännöllisen älynsä avulla oli hänestä tullut miehensä ohjaaja kaikessa. Joka ilta oli heillä ensin ruokapöydässä ja sitten maata ruvettaessa pitkiä keskusteluja hra Caravanin virka-asioista; vaikka rouva olikin parikymmentä vuotta nuorempi miestänsä, niin uskoi tämä itsensä hänelle kuin rippi-isälle, jonka neuvoa kaikessa noudatetaan.

Sievä ei hän ollut koskaan ollut; nyttemmin oli hän ruma, lyhytkasvuinen ja laiha. Se vähä, mitä hänellä mahdollisesti voi olla naisellisia suloja, jotka taitava ompelijatar ehkä olisi voinut saada esille, hupeni tykkänään hänen huonosti leikattujen pukujensa peittoon. Aina näyttivät hänen

hameensa istuvan vinossa ja sitä paitse oli hänellä piintynyt tapa alinomaan kynsiskellä itseänsä milloin mistäkin, välittämättä ensinkään läsnäolijoista. Ainoa koriste, jota hän kantoi, oli kirjavilla, lukuisilla nauhanpätkillä koristettu myssy.

Nähtyänsä miehensä tulevan kotiin, nousi rouva ylös, suuteli häntä poskille ja kysyi:

"Muistitkos käydä Potinin luona, ystäväni?"

Hra Caravan vajosi masentuneena istumaan: neljännen kerran oli hän unhoittanut toimittaa tämän hänelle uskotun asian.

"Sehän on vallan kirottua, vallan kirottua!" huudahti hän. "Vaikka mietin sitä päiväkauden, niin unhoittui se minulta illan tullen kuitenkin."

Huomatessansa, että mies oli vilpittömästi pahoillansa, koetti rouva lohduttaa häntä sanoen: "No, ehkäpä sinä muistat sen huomenna paremmin. Mitäs muuten kuuluu uutta ministeristöön?"

"Niin, tosiaankin! Suuri uutinen: taas on eräs läkkiseppä nimitetty päällikön apulaiseksi."

Rouva kävi ihan vakavaksi.

"Missä osastossa?"

"Ulkomaiden tilausten toimistossa." Rouva harmistui.

"Ramonin sijalle siis! Juuri siihen virkaan, jossa tahtoisin nähdä sinut! Entäs Ramon? Siirrettiin eläkkeelle?"

"Aivan niin, eläkkeelle!" sopersi hra Caravan. Rouva vimmastui niin, että myssy soljahti alas kaulalle.

"Silloin on kaikki lopussa eikä siinä talossa enää ole sinulla mitään tekemistä. Ja mikä tuon herrasmiehen nimi on?"

"Bonassat."

Rouva otti esille Meriväen kalenterin, joka hänellä aina oli käsillä ja alkoi etsiä siitä: "Bonassat. Toulonissa. Syntynyt 1851. Oppilas 1871. Alakomisaario 1875. Mutta onko hän koskaan ollut merillä tuo hra Bonassat?"

Tämän kysymyksen johdosta kirkastui hra Caravanin katse ja häntä alkoi naurattaa sisällisesti, niin että pullea vatsansa hyppi.

"Aivan saman verran kuin Balin ... vallan saman verran kuin hänen päällikkönsä Balin!" Nauraen yhä makeammin toisti hän vielä vanhan sukkeluuden, jolla hän kerran oli saanut koko viraston nauramaan:

"Meritse heitä ei saa lähettää tarkastamaan Point-du-Jourin laivasto-satamaa, sillä meritauti heidät höyryaluksella tavoittaisi!"

Mutta rva Caravania tämä ei naurattanut. Hän pysyi vakavana eikä näyttänyt kuulleen koko sukkeluutta. Sitten mutisi hän leukaansa hiljallensa raappien:

"Jospa meillä vain olisi joku edusmies vallassamme! Sillä jos eduskunta saisi tietää, kuinka ministeristön neljän seinän sisässä nykyään menetellään, niin lentäisi ministeri tuoliltansa kuin..."

Samassa kuului rappusista melua, joka keskeytti hänen lauseensa. Katuojaretkiltänsä palasivat Maria Lovisa ja Filip August, tyrkkien ja potkien toisiansa juostessansa ylös rappusia. Äiti hyökkäsi tuimana heidän kimppuunsa, tarttui kumpaakin käsipuolesta ja viskasi lapset sisään ravistaen heitä voimakkaasti.

Niin pian kuin nämä huomasivat isänsä, riensivät he hänen luoksensa. Hän piti heitä hellästi ja kauvan syliinsä suljettuina, istahti tuoliin, nosti heidät polvillensa ja alkoi lörpötellä heidän kanssansa.

Poika oli kampaamaton, yltäpäästä likainen, pikku nallikka, joka näytti sangen heikkopäiseltä. Tyttö oli jo äitinsä kuva, puhui niinkuin hän, toisti hänen sanojansa ja apinoi hänen liikkeitänsäkin. Hänkin oli kysyvinänsä: "Mitä uutta ministeristöön kuuluu?" ja isä vastasi iloisesti:

"Niin, katsos, setä Ramon, joka kerran kuukaudessa käy syömässä päivällistä meillä, ei enää saapune tänne, tyttöseni. Hänen sijallensa on nimitetty uusi alapäällikkö!"

Tyttönsä kohotti silmänsä ja katsoi isäänsä lausuen pikkuvanhan säälillä:

"Taas on siis yksi mennyt ohitsesi, isä!"

Isä lakkasi nauramasta eikä vastannut tähän muistutukseen mitään; johtaaksensa puheen toiselle tolalle kääntyi hän vaimonsa puoleen, joka nyt puhdisti akkunoita.

"Äiti voi kai hyvin tuolla yläkerrassa?"

Rva Caravan lakkasi työstänsä, kääntyi päin, siirsi niskaan lipuneen myssynsä paikoilleen ja sanoi vapisevin huulin:

"Niin, puhukaamme vain äidistäsi! Tänään on hän taas kauniisti käyttäytynyt! Ajattelehan, että kun parturin vaimo tästä alakerrasta ... minun poissaollessani ... tuli lainaamaan meiltä tärkkelyspakettia, niin ajoi äitisi hänet suorastansa ulos haukkuen häntä kerjäläis-akaksi. Mutta sitten sai hän itse kuulla kunniansa minulta! Tietysti tekeysi hän aivan kuuroksi, kuten hänen tapansa on, aina kun hänelle totuuksia sanotaan, mutta tiedänhän minä hänellä olevan yhtä hyvät korvat kuin minullakin: se on vain hänen kujeitansa. Paras todistus siitä on, että hän kapusi takaisin yläkertaan sanaakaan virkkamatta."

Hra Caravaniin vaikutti tämä niin kiusallisesti, ettei hän puhunut mitään; palvelustyttö tuli samassa ilmoittamaan, että pöytä oli katettu. Silloin otti hra Caravan luudan varren, joka tätä tarkoitusta varten aina oli nurkassa, ja koputti kolme kertaa kattoon antaaksensa merkin äidille. Sitten menivät he saliin, missä nuorempi rva Caravan vanhusta odotellessa ammensi liemi-annokset valmiiksi. Mutta vanhus ei tullutkaan alas ja liemi alkoi jo jäähtyä. Toiset rupesivat syömään ja kun liemi oli syöty, odotettiin häntä jälleen. Rouvaa tämä jo harmitti; hän viskoi vihansa puolisonsa ylitse.

"Näin tekee hän aivan tahallansa. Ja sinä taas pidät tietysti hänen puoltansa."

Kahden tulen väliin joutuneena ei hra Caravan tiennyt mitä vastata, vaan lähetti vihdoon Maria Lovisan kysymään mummolta, miksi hän viivytteli. Ja sitten istui hän ja odotti alaspäin katsellen, sillä välin kuin hänen vaimonsa harmistuneena kilisti veitsellänsä lasin laitaan.

Ovi aukesi samassa ja tyttönen palasi yksin takaisin hengästyneenä ja kalpeana.

"Mummo makasi lattialla," sanoi hän huohottaen.

Hra Caravan hypähti ylös, viskasi ruokaliinansa pöydälle ja juoksi ylös rappusia, joilta kuului hänen pitkien, nopeiden askeltensa kaiku; vakuutettuna siitä, että tämä taas oli anopin keksimiä kujeita, kohautti rouva olkapäitensä koko ilmoitukselle, mutta seurasi verkallensa sentään miehensä jäljessä.

Mummo makasi pitkällensä keskellä lattiaa, kasvot permantoon käännettyinä, ja kun hra Caravan käänsi hänet seljällensä jäi hän siihen rojottamaan yhtä liikkumattomana, keltaisine, kuivine kurtteisine kasvoinensa, silmät ummessa, huulet tiviisti suljettuina ja koko tuo laiha kuiva ruumis jäykistyneenä vallan tunnottomaksi.

Caravan polvistui hänen viereensä ja vaikeroi:

"Voi äiti raukkaa, voi minun poloista äiti-raukkaani!"

Kun rouva oli tarkastanut häntä vähän aikaa, selitti hän lyhyesti:

"Muori on taas saanut pyörtymyskohtauksen, siinä kaikki! Mutta sen on hän tehnyt riistääksensä meiltä ruokarauhan, ole varma siitä!"

Yhdessä kantoivat he mummon sänkyyn ja riisuivat pitovaatteet hänen yltänsä. Sitten ryhtyivät he kolmen hengen – hra ja rva Caravan sekä palvelustyttö – häntä hieromaan. Mutta kaikista näistä ponnistuksista huolimatta ei muori tullut tajulleen.

Silloin lähetti hra Caravan palvelustytön – Rosalien – noutamaan tohtori Chenetiä. Tämä asui Suresnesiin päin vievällä rantakadulla, joka oli jotenkin kaukana. Odotus kävi siis pitkälliseksi.

Vihdoinkin hän saapui, tutki vanhuksen tilaa, tunnusteli häntä, kuunteli hengitystä ja ilmoitti:

"Hän on kuollut!"

Hra Caravan kumartui vainajan ylitse ja ratkesi itkeä nyyhkyttämään, ja suuteli kiihkeästi äitinsä kangistuneita kasvoja; ja niin runsaita surun kyyneliä vuodatti hän, että nämä suurina vesipisaroina tippuivat vanhuksen poskille ja otsalle.

Rva Caravan teki kaikki, mitä sovinnaiset tavat miniältä tällaisissa surutapauksissa voivat vaatia: hän seisoi puolisonsa takana, voihkaili heikosti ja hieroi itsepintaisesti silmiänsä.

Turvonnein kasvoin, harva tukka epäjärjestyksessä ja todellisen surunsa rumentamana nousi hra Caravan äkkiä ylös:

"Mutta oletteko varma, tohtori, oletteko ihan varma siitä, että hän on kuollut?"

Tohtori Chenet lähestyi nopeasti uudelleen vainajaa, ja tutki sitä ammattimiehen taitavalla nokkeluudella ikäänkuin liikemies kauppatavaraansa kiittäessään.

"Katsokaa itse, ystäväni, katsokaa silmiä!" Samassa nosti hän silmäluomia ja silloin paljastui hänen sormensa alta muorin katse ... entinen muuttumaton katse ... ainoastaan silmäterä oli ehkä hieman laajempi kuin ennen. Caravaniin vaikutti tämä sysäyksenä rintaan ja hän tunsu koko ruumiinsa värisevän.

Chenet nosti jäykistynyttä käsivartta, koetti avata muorin yhteenpuristettuja sormia ja tiuskasi harmistuneena ikäänkuin olisi joku syyttänyt häntä valheesta:

"Tai katsokaa tätä kättä? Olkaa huoletta! Tällaisessa tapauksessa en ole vielä koskaan erehtynyt!"

Caravan heittäysi ryvettyneenä jälleen ruumiin yli ja itki melkein ulisemalla. Ollen itkevinänsä hänkin, puuhaili rouva vainajan sängyn vieressä: ensin nosti hän yöpöydän lähemmäs, peitti sen ruokaliinalla, nosti sille neljä kynttilää, sytytti ne palamaan, otti uunipeilin takaa puksipuun oksan, täytti erään pikku lautasen tavallisella vedellä, kun ei ollut vihkivettä saapuvilla, laski oksan tälle lautaselle ja asetti sen vihdoinkin yöpöydälle kynttiläin väliin. Hetkisen mietittyänsä heitti hän siihen vielä hyppysellisen suolaa arvatenkin siinä uskossa, että tämä oli jonkunlaista ehtoollispyhitystä.

Suoritettuansa nämä tavanmukaiset välttämättömyydet, joilla vainajaa aina oli muistettava, jäi hän liikkumattomana seisomaan paikallensa. Tohtori, joka oli auttanut häntä näissä toimituksissa, kuiskasi hänelle hiljaa:

"Meidän täytyy saattaa hra Caravan täältä pois!"

Rouva nyökkäsi myöntymykseksi, lähestyi yhä polvillansa nyhykivää puolisoansa ja nosti häntä toisesta käsivarresta samalla kuin hra Chenet tarttui toiseen.

Ensin istuttivat he hänet tuoliin; rouva suuteli häntä otsalle ja moitti häntä lempeästi. Tohtori yhtyi häneen ja koetti kehoittaa häntä lujuteen, rohkaisemaan mielensä ja alistumaan sallimuksen tahtoon, ihmetellen että mies voi kovan onnen sattuessa noin tyyten menettää miehuutensa. Sitten tarttuivat molemmat uudellensa häneen kiinni ja kantoivat hänet pois.

Alas vietäessä vaikeroi hän vallan uupuneena kuin suuri lapsi, nyhykien suonenvedontapaisesti, käsivarret veltoina ja jalat raukeina. Koneellisesti jalkojansa muutellen astui hän toisten kannattamana alas rappusia tietämättä, kuinka hän alas tuli.

Sitten istuttivat he miesparan samaan nojatuoliin, jossa hänen aina oli tapansa istua aterioidessa ja jonka kohdalla vielä oli häneltä äsken kesken jäänyt liemilautanen lusikoinensa. Tähän jäi hän hievahtamatta istumaan tuijottaen viinilasiinsa ja muuten niin masentuneena, ettei hänellä ollut ainoatakaan selväjäristä ajatusta.

Rva Caravan puhutteli sitten tohtoria erikseen kysellen mitä muodollisuuksia hänen vielä oli noudatettava, ja tiedustellen muita tähän tapaukseen kuuluvia asioita. Tohtori Chenet näytti ensin odottavan jotakin, mutta otti sitten hattunsa ja hyvästeli ilmoittaen samalla, että ei hän vielä ollut syönyt päivällistä.

"Mitä? Ettekö te ole vielä syönyt päivällistä?" huudahti rouva. "Jääkää toki meille päivälliselle, hra tohtori, jääkäähan toki! Tarjoomme mitä meillä sattuu itsellämme olemaan. Että meille ei ruoka nyt oikein maista, sen suonette anteeksi!"

Mutta tohtori kieltäysi estellen.

"Kuinka? Jääkää toki. Tällaisissa tapauksissa on hauskaa nähdä ystäviä ympärillensä. Ja ehkäpä voitte te saada mieheni hieman rohkaistumaan. Hänen täytyy välttämättä tointua ja voimistua!"

Tohtori kumarsi ja laski jälleen lakkinsa pois:

"Siinä tapauksessa minä jään, arvoisa rouva", sanoi hän.

Rouva antoi höpertyneelle Rosalielle muutamia käskyjä, istuutui itsekin pöytään, oli syövinänsä ja ilmoitti tahtovansa pitää seuraa "tohtorille".

Jäähtyneen liemen jälkeen, jota hra Chenet pyysi toistamiseen, tarjottiin jotakin sipulilta tulevaa "satakertaa", jota rouvakin hieman maistoi. Tohtorin mielestä oli se erinomaista. "Eikö totta?" hymyi emäntä kääntyen miehensä puoleen: "Ota nyt sinäkin tätä vähäisen, Alfred, että on edes jotakin vatsassasi. Muista, että sinulla on pitkä yö edessäsi!"

Tottelevaisena ojensi tämä lautasensa ja vallan yhtä tottelevaisena olisi hän mennyt heti levolle, jos vaimo vain olisi käskennyt häntä, sillä hän näytti vastustelematta ja empimättä tekevän kaikki, mitä käskettiin. Hän söi.

Tohtori otti itse kolme kertaa eteensä ja rva Caravan söi niinkään melkoisen kämpäleen, nieleskellen sen alas erityisesti harkitulla välinpitämättömyydellä.

Kun palvelustyttö toi makaronikulhon, mutisi tohtori:

"Tuopa näyttää mainiolta, hiisi vie!"

Rouva jakoi siitä kaikkien lautasille, myöskin lapsille, jotka tällä välin olivat vapaasti ryypiskelleet viiniä ilman vettä ja potkiskelivat toisiansa pöydän alla.

Tohtori muistutti suuren Rossinin mieltymystä tähän italialaiseen ruokalajiin:

"Kuulkaas, sehän sointuu runoksi", sanoi hän; "joku voisi alkaa runonsa esim. tähän tapaan: 'Niin maestro Rossini ja oiva macaroni' j.n.e."

Muut eivät kuunnelleet hänen sukkeluuksiansa. Rouva, joka äkkiä oli käynyt miettiväiseksi, ajatteli tapauksen kaikkia mahdollisia seurauksia. Hra Caravan kiersi sillä aikaa kuulia leivästä ja laski ne sitten riviin pöydälle, katsellen niitä tuhkana kuin epatto. Sitäpäitse näytti hän kärsivän polttavaa janoa, koskapa hän alinomaa vei viinilasin huulillensa. Ajatukset, jotka odottamaton tapaus ja siitä johtuva suru jo äsken oli pimittänyt, menettivät nyt viimeisetkin älynsiteensä ja kuulustivat vapaina hyrisevän ympäri koko ruumiin ... juuri alkavan ruoansulatuksen raskaassa huumauksessa.

Tohtori Chenet joi muuten kuin sieni ja näytti huomattavasti päihtyvän. Myöskin rouvassa näkyi tavattomampia hermokohtauksia seuraava vastatila: hän kävi vilkkaaksi, puheliaaksi ja tunsii päätänsä hiukan huimaavan, vaikka hän ei ollutkaan juonut muuta kuin vettä.

Hra Chenet oli ruvennut kertomaan erinäisistä kuolemantapauksista, jotka hänen mielestänsä olivat olleet hauskoja. Tässä Pariisin etu-kaupungissa (Neuillyssä), jonka asukkaat enimmäksensä ovat maaseudulta kotoisin, huomaa talonpoikain välinpitämättömyyttä kuolemaa ja vastakuollutta vainajaa kohtaan, vaikkapa tämä olisikin asianomaisten oma isä tai äiti, samoin sitä kunnioituksen puutetta ja itsetiedotonta raakuutta kuolleiden suhteen, joka on niin yleinen maaseudulla, mutta Pariisissa aivan harvinainen.

"Viime viikolla esimerkiksi", kertoi hän, "kutsuttiin minut erääseen taloon Puteauxin kadun varrella. Minä riennän sinne, tapaan sairaan jo kuolleena ja kuolinvuoteen ympärillä koko perheen, joka par'aikaa kaikessa rauhassa tyhjensi edellisenä päivänä vainajan oikullisesta käskystä ostettua anisettipulloa."

Rouva Caravan, joka nyt mietti perintö-osuutta, ei kuunnellut häntä; hra Caravan taas, jonka aivot olivat vallan tyhjät, ei olisi ymmärtänyt mitään, vaikka olisi kuunnellutkin tohtorin puheita.

Vihdoin tarjottiin kahvia, sangen väkevää kahvia, jonka piti olla kuin "lohdutusta surun vaivaan". Sitä tyhjennettiin konjakin kanssa useampia kuppeja ja jokaiselta kupilta hohtivat posket entistänsä punaisempina, mutta sekavia aivoja se ei juuri selvittänyt.

Äkkiä valtasi tohtori koko pullon kaataaksensa piiskaryypyt itsekullekin. Keskustelu kuoli pois ja kaikki kolme huhtoivat kaulansa tuolla kellertävällä siirapilta näyttävällä, sokeroidulla konjakilla. Nyt alkoivat he olla lämpimiä ja kylläisiä, ja tunsivat itsessänsä tuota eläimellistä tyytyväisyyttä jonka alkohooli-juomat, päivällisten päälle nautittuina, ehdottomasti herättävät meissä.

Lapset olivat nukahtaneet ja Rosalie saattoi ne levolle.

Koneellisesti totellen sitä juovuttamisvaistoa, joka kaikille onnettomille on niin ominainen, joi hra Caravankin useampia laseja konjakkia. Hänen silmänsä alkoivat omituisesti loistaa.

Tohtori nousi ylös ja aikoi poistua. Ottaen ystävänsä käsivarresta sanoi hän:

"Kas niin, tule nyt kanssani kävelemään! Raitis ilma tekee sinulle hyvää... Surujansa täytyy koettaa haihduttaa!"

Caravan totteli nöyrästi, otti hattunsa ja keppinsä ja lähti. Käsikynkässä astelivat ystävykset alas Seine-joelle päin taivaan tähtikirkkaana kimmeltäessä.

Miellyttävät tuoksut täyttivät lempeän, öisen ilman, sillä kaikissa läheisissä puutarhoissa loistelivat kukkasat täydessä kukoistuksessa ja päivällä uinahtaneet lemut virkosivat ja elpyivät illan tullen, sekottuen hämärissä tohahteleviin, keveihin tuulenhenkäyksiin.

Leveä puistotie oli autio ja hiljainen. Kahden puolen tietä paloivat kaasulamput, joiden kaksoisrivit ulottuivat aina riemuportille saakka. Pariisista, joka kuumoitti etäällä punertavassa hohteessa, kuului sentään kaamea humu. Oli kuin olisi kuulunut lakkaamaton, hiljainen rummunpärinä, ja siihen vastasi toisinaan etäällä kulkevan junan vihellys, jonka päästi joku täyttä vauhtia ... pääkaupunkia kohti ... kiitävä veturi taikka yön pimeydessä ... tätä vastaan tuleva ja merelle päin rientävä juna.

Illan raitis tuulhenki, joka äkkiä lehahti ystävyksiä vastaan, vaikutti näihin niin voimakkaasti, että tohtori hieman hoiperteli ja hra Caravan tunsu sen huumauksen vain lisääntyvän, jota hän oli kärsinyt jo päivällisistä saakka. Hän kulki kuin unessa turtunein mielin, raukeana ja jonkunlaisen siveellisen tylstymisen tilassa, joka esti häntä tuntemasta mitään kipua ja melkein täytti hänen mielensä mielihyvän tunteella, jota luonnon lempeät lemut vielä lisäsivät.

Sillalle tultuansa kääntyivät he oikealle, jolloin joelta puhaltava raitis tuulahdus miellyttävästi hyväili heidän kasvojansa. Levollisena ja mahtavana virtaili se korkean poppelikujanteen takana. Tähdet kuvastuivat sen välkkyvään kalvoon ... näyttivät ikäänkuin uiskentelevan virtaa alaspäin. Hieno, vaalea usvarso, joka lepäsi joen toisella rannalla, toi heidän keuhkoihinsa kosteuden tunteen ja hra Caravan pysähtyi äkkiä paikoilleensa säpsähtäen tuota omituista joen hajua, joka herätti hänessä vanhoja muistoja.

Äkkiä oli hän näkevinänsä äitinsä elämässä niitä aikoja, jolloin hän oli vielä lapsi ja konttasi koti-talon edustalla kaukana Picardiassa katsellen, kuinka äiti pesi vaatteita vähäisessä purossa, joka juoksi heidän puutarhansa läpi. Hän oli kuulevinansa tämän pyykkikartun kapseen maalaishiljaisuudessa ja äidin äänen, joka huusi: "Alfred, tuopas vähän lisää suopaa!" Nyt tunsu hän saman jokihajun, saman kosteasta maasta nousevan usvanhajun ja samat notkoista käyvät uhot, joiden omituinen tuoksu oli jäänyt haihtumattomasti hänen muistonsa; nyt kun hänen äitinsä juuri oli kuollut, piti tämän muiston siis hänessä uudistuman!

Ankan surun valtaamana pysähtyi hän jäykistyneenä eikä voinut liikahtaa paikoiltaan. Oli kuin salama olisi äkkiä valaissut häntä kohdanneen onnettomuuden koko laajuudessaan. Tuo joen haihtuva henkäys, joka oli kohdannut häntä, heitti hänet alas lieventymättömien murheiden pimeään kuiluun. Hän tunsu sydämensä silpoutuvan ajatellessaan ainaista eroa äidistään. Oli kuin olisi suru leikannut hänet keskeltä kahtia ja koko hänen muistossa uudistuva nuoruutensa jälleen kuolon kitaan hävinnyt. Kaikki entisyys oli lopussa, kaikki lapsuuden muistot olivat haudatut eikä löytynyt ketään, joka olisi voinut jutella hänen kanssansa menneistä ajoista, ihmisistä, jotka hän oli lapsuudessaan tuntenut, kotiseudusta, hänestä itsestään siinä ympäristössä ja kaikista niistä pikkuseikoista, jotka liittyivät hänen entiseen elämäänsä. Osa hänen olemustansa oli lakannut olemassa olemasta ... ja pian kai teki kuolema lopun toisestakin puoliskosta.

Ja vainajien haamut alkoivat vaeltaa hänen sisäisten silmiensä ohitse. Hän näki "mammansa" nuorempana, kuluneissa puvuissa, joita tämä oli käyttänyt niin kauvan, että ne näyttivät ihan kuuluvan hänen persoonaansa. Hän oli näkevinänsä hänet tuhansissa eri kohtauksissa, jotka jo muuten olivat häipyneet hänen mielestään, sellainen ilme kasvoissa, joka hänellä ennen oli ollut, hänen liikkeensä ja tapansa, hän oli kuulevinansa hänen piintyneitä päähänpistojansa, hänen äänenpainonsa ja suuttumuksensa, hän erotti hämärissä hänen kasvojensa kurtut, hänen laihojen sormiensä liikkeet ja kaikki nuo vanhat tutut asennot, joissa hän ei enää koskaan voinut äitiänsä nähdä.

Tarttuen kiinni tohtoriin ratkesi hän jälleen nyyhkyttämään. Hänen jalkansa vapisivat, koko hänen lihava ruumiinsa hytkyi ja vaikeroiden änkytti hän:

"Voi minun äitiäni, voi minun poloista äitiäni, voi, poloista äiti parkaani!"

Hänen kumppalinsa, joka ei ollut vielä selvennyt hänkään ja uneksi saada päättää iltansa eräässä tutussa paikassa, missä hänen oli tapana salaa pistäytyä, kävi yhäti uudistuvien surun purkausten vuoksi jo kärsimättömäksi, jonka tähden hän istutti ystävänsä joen rannalle ja meni tiehensä muka "erästä sairasta katsomaan".

Caravan itki kauvan yksinänsä. Kun kyyneleet vihdoinkin ehtyivät ja koko hänen kärsimyksensä oli niin sanoaksemme juossut vetenä pois, tunsikin hän itsensä jälleen keveämmäksi, tyynemmäksi ja äkkiä vallan rauhalliseksi.

Kuu oli tällä välin noussut ja valkasi taivaan rannan hiljaisella valollansa. Suuret poppelipuut seisoivat siinä suorina, hopeanhohde lehdissään, ja usva tuolla tasangolla väikkyi kuin hiljaa virtaileva lumiharso. Joen kalvossa ei enää tuikkunut tähtösiä, vaan väikkyi sen pinta nyt kuin raakunkuori ja joleana vierähti se tasaista kulkuansa. Silloin tällöin karehtivat aamutuulokset sen kalvossa. Ilma oli lempeä ja tuuli tuntui tuoksuvan. Veltto raukeus näytti vallanneen uinaavan maan. Hra Caravan hengitti ahnaasti yön suloista lempeyttä, hengitti syvään ja oli kuin olisi yliluonnollinen, raitis rauha ja lohdutus jälleen tuntunut koko hänen olennossaan.

Kuitenkin koetti hän taistella tätä valtavaa hyvinvoinnin tunnetta vastaan. Useita kertoja toisteli hän: voi äiti parkaa, voi poloista äiti parkaani! Mutta turhaan koetti hän enää pakottaa itseänsä itkemään, kuten hänen, rehellisen miehen, oikeudentunto oikeastaan olisi vaatinut. Se ei enää onnistunut. Eikä hän enää tuntenut edes tuskaa muistellessaan samoja asioita, jotka äsken olivat saattaneet hänet sellaisen liikutuksen valtaan.

Silloin päätti hän nousta ylös ja lähti verkkaisin askelin tallustelemaan kotiin päin, kietoen tyvenen luonnon rauhallisen välinpitämättömyyden vaipan yllensä. Lohdutettuna ja vastoin tahtoansa levollisena hän palasi takaisin.

Sillalle tultuansa huomasi hän viimeisen, juuri liikkeelle lähtevän raitiovaunun palavan lyhdyn ja sen takana Globe-kahvilan valaistut akkunat.

Hän tunsikin halun saada kertoa tapahtumasta jollekin tuttavalle, herättää tässä osanottoa ja kiinnittää itseensä tämän huomion. Vääntäen kasvonsa murheellisiksi, avasi hän kahvilan oven ja lähestyi tiskiä, jonka takana isäntä aina istui. Hän toivoi, että hänen tulonsa tekisi vaikutuksen, että kaikki nousisivat ylös, rientäisivät häntä vastaan ojennetuin käsin ja kyselisivät: no, mitä on tapahtunut? Mutta kukaan ei hänen surullisesta hahmostansa välittänyt. Silloin nojasi hän kyynärpänsä tiskiä vastaan, vei molemmat kätensä otsaansa ja huokasi:

"Voi Jumalani, voi Jumalani!"

Isäntä katsahti jo häneen.

"Ettekö voi hyvin, hra Caravan?" kysyi hän.

"Kiitos kysymästä, rakas ystäväni", sanoi tämä, "en minä voi pahoin, mutta äitini on juuri kuollut!"

"Ohhoh!" sanoi isäntä hajamielisesti ja kun eräs etäämpänä istuvista vieraista huusi: "pukki olutta!" vastasi hän tälle kovalla äänellä: "aivan oikein, pukkihan se oli!" Ja niin kiiruhti hän huutajan luo olutpukin kanssa jättäen hra Caravanin hämmästyksensä.

Tuonoiset dominon pelaajat istuivat vielä vajonneina peliinsä, jota he olivat jatkaneet päivällisistä asti. Caravan lähestyi nyt näitä aikeessa onkia heiltä hieman osanottoa surussansa. Mutta kun kukaan ei huomannut häntä, täytyi hänen itsensä alottaa:

"Tiedätkö, että minua on kohdannut suuri onnettomuus!" sanoi hän.

Kaikki kolme pelaajaa nostivat päänsä irroittamatta siltä katsettansa pelinappuloista.

"No, mitä on siis tapahtunut?"

"Äitini on juuri kuollut!"

"Elä hiidessä!" sanoi eräs koettaen näyttää sääliväiseltä. Toinen heistä ei keksinyt mitä sanoisi, vaan pudisti päätänsä ja vihelsi heikosti. Kolmas vaipui jälleen katselemaan pelilautaa ikäänkuin olisi hän ajatellut:

"Eikö muuta!"

Caravan odotti jotakin sydämellistä sanaa. Mutta tällaisesta vastaanotosta ei hän välittänyt, vaan meni tiehensä harmistuneena siitä penseydestä, millä toverit voivat kohdella ystävänsä tuskaa, joka tällä hetkellä kuitenkin oli niin lievää laatua, ettei hän sitä oikeastaan enää tuntenutkaan.

Hän oli samassa jälleen ulkona.

Yöroijyssänsä odotti rouva Caravan häntä kotiin tulevaksi, istuen matalalla tuolilla avatun akkunan ääressä, ja mietti vainajan jälkeistä perintö-osuutta.

"Riisu vain yltäsi", sanoi hän, "voimmehan jutella sängyssäkin."

Hra Caravan katsahti ylös.

"Mutta ... tuolla ylhäällä ... ei siis ole ketään."

"Anteeksi, Rosalie on siellä nytkin ... mutta voithan kolmen aikana mennä hänen sijallensa, kunhan ensin nukut hiukan."

Hra Caravan piti alusvaatteet varalta yllänsä, solmi silkkiliinan päänsä ympäri ja kömpi sitten vaimonsa viereen ... hurstien väliin.

Kotvan istuivat he siinä äänettöminä. Rouva mietti.

Tähänkin aikaan vuorokaudesta oli hänellä punaisella nauhalla koristettu myssy päässä, joka muuten istui vinossa toisella korvallisella, kuten hänen myssyynsä tavallisesti aina olivat.

Äkkiä kääntyi hän ukkoonsa päin sanoen:

"Tiedätkö, onko äitisi tehnyt mitään testamenttia?"

Caravan epäröi hetken aikaa.

"Minä ... minä ... en sitä usko", sanoi hän, "ei, testamenttia hän ihan varmasti ei ole tehnyt."

Rouva katsahti ukkoonsa silmiin ja sanoi hiljaisella harmistuneella äänellä:

"Mutta sehän on arvotonta. Kymmenen vuoden kuluessa olemme me nyhtäneet itsemme paljaiksi hänen tähtensä ja elättäneet häntä. Tahtoisinpa tietää, tokko sisaresi olisi tehnyt samoin meidän sijassamme? Enkä totisesti olisi minäkään viitsinyt sitä tehdä, jos olisin tiennyt, millä tavalla hän meitä palkitsee! Häpeä hänen muistollensa! Aiot kai sanoa, että onhan hän maksanut edestänsä. Olkoonpa vain! Mutta lasten hellyyttä ei rahalla makseta! Kiitollisuuden täytyy osoittautua siinä, että asianomainen tekee testamentin kuoltuansa. Niin oikeat ihmiset menettelevät. Mitä minulla nyt on vaivojeni ja ikävyyksieni palkkioksi? Kyllä tämä on siivoa!"

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.